

STRUČNI SKUP ZA VODITELJE ŽUPANIJSKIH STRUČNIH VIJEĆA
LIKOVNE KULTURE, LIKOVNE UMJETNOSTI
I STRUČNIH PREDMETA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Graditeljska škola, Čakovec, 26. -28. kolovoza 2009.

Predavanja mr.art. Vesne Osojnički, akademske kiparice
vanjske suradnice u Graditeljskoj školi Čakovec, usmjerenje „Keramički dizajner”,
nastavnice za Keramičko modeliranje, Povijest struke i Keramičku tehnologiju

- LONČARENJE
- MODELIRANJE GLINOM
- MODELIRANJE GLINOM NA TEMU “GRAD”

autoricu možete kontaktirati na: www.olr-plemenitas.hr, e-mail: vosojnicki@gmail.com, mobitel: 091 61 41 795

Na Aktivu učitelja likovne kulture Šibensko-kninske županije održanom 2. IX. 2009. u Osnovnoj školi Primošten,
predstavila Ivana Rupiće, voditeljica ŽSV

LONČARENJE

1. Uvod

Lončarenje je način oblikovanja keramičkog predmeta uz pomoć lončarskog kola. Lončarsko kolo ima dugu povijest koja odlazi do Mezopotamije i Sumerana koji su ga osmislili. Prvo kolo se vrtilo rukom, potom nogom a u današnje vrijeme su to elektromotori koji imaju uvijek isti cilj, proizvesti vrtnjom centrifugalnu silu koja će koristiti za oblikovanje volumena.

Posude nastale lončarenjem koristile su se kao kuhinjsko posuđe imale su u povijesti isključivo primijenjenu svrhu.

2. LONČARENJE

Tehnika lončarenja je na izgled vrlo lagana tehnika koju svi volimo promatrati, ali da bi se izvela mora se uporno vježbati svakodnevno i godinu dana. Učenje podrazumijeva prvo centriranje koje u osnovi traje par mjeseci a tek potom se može učiti izdizanje forme. Centrifugalnoj sili se podvrgava komad mekane lončarske gline koja kao rezultati daje simetričnu posudu kojoj je baza uvijek krug. Tijekom vrtnje volumen se može prilagođavati želji a vanjska linija može ići prema unutra, van, ili se okomito izdizati u valjkastu formu.

2.1. IZVEDBA VOLUMENA NA KOLU

Za osnovu važno je prvo pripermiti dobro glinu. Ona se mora promjesiti i načiniti od nje kuglice, koje se stavljaju u centar rotacijske ploče. Ona se mora dobro zaljepiti za podlogu, te joj mokrim rukama prilazimo kako bi je stavili u rotaciji u sami centar. Kada se dođe do centra i prestanu ruke igrati, kreće se u pravljenje „prstena”. Prstenje oblik u kojem glinu pod rukama sa unutrašnje strane potisnmo palcem i načinimo udubljenje ali ne do kraja jer nam donji dio predstavlja dno budućeg volumena. Prsten ponovo moramo staviti u centar. Tek tada je možemo početi izdizati prema valjkastoj formi. Takvu formu oblikujemo u posudu na način da održavamo mirnoću forme. Ruke su cijelo vrijeme u kontaktu sa palcima, dok prstima oblikujemo volumen. Prsti jedne ruke su unutra, a druge vani na istoj točki lagano stiskaju glinu i izvijaju je u željenom smjeru. Centrifugalna sila čini svoje i širi tako cijeli predmet premda mi kontroliramo samo jednu točku iznutra i izvana.

Tijekom lončaranja koristimo se i alatima ali tek nakon što smo predmet izvrtili. Te alatke su: gumene kartice, komadić tanke kože, ili krpe, drveni oštri alati, spužvica, tanka žica.

Gotov predmet odvajamo od rotacijske plohe sa tankom žicom koju provučemo sa obje ruke ispod dna posude a po površini podloge. Predmet uzimamo suhim rukama i stavljamo ga na podlogu da se malo prosuši kako bi ga do kraja oblikovali.

TOKARENJE FORME

Nakon što nam stijenke očvrstnu, izlončarani predmet podvrgavamo tokarenju. Stavljamo ga na rotacijsku podlogu, blago ga učvrstimo u centar sa komadićem sviježe gline koji ćemo kasnije maknuti te tokarilicom na jednoj točki tokarimo i stanjujemo stijenku. U povijesti keramike je poznata tokarena roba do debljine ljuste jajeta, koju su izrađivali i primjenjivali na Kreti u stilskom razdoblju Kamares 2000.godina pr.n.e. Također naš volumen okrenemo naopako i tokarilicom mu na kolu istokarimo stopu. Takvom predmetu kojeg na kraju zagladimo vlažnom spužvicom dodajemo i ručku ili bilo kakvu drugu aplikaciju te ga stavljamo na postepeno sušenje.

SUŠENJE FORME

Sušenje izvrcene forme mora se posebno paziti jer posudi mora ostati krug na otvoru, koji u protivnom ode u oval. Zato je jako važno sušenje jer ako forma ima poklopac on mora da se poklopi sa otvorom.

3. DEKORIRANJE POVRŠINE IZLONČARENE FORME

Forma se može dekorirati u svakoj od navedenih faza. Dok je izvučemo možemo površinu podvrgnuti grebalicama, istokarenoj formi možemo dodati dekoraciju kistom sa glinenim šlikerom neke druge boje gline ili boje za keramiku tzv. Engobe. Osušeni predmet se peče na temperaturi od 900- 980 stupnjeva Celzijusovih, nakon čega promjeni boju i čvrstoću, na koju se nanosi glazura koja je za prehranu.

4. ZAKLJUČAK

Lončarenje traži veliki trud radi savladavanja vještine vrtenja, ali nakon toga omogućava da se brzo dobivaju forme. Veliki postotak tih formi se koristi za prehranu ili kao posude za cvijeće, ali izlončarene forme se danas koriste i za moderne keramičke kompozicije i skulpture za interijere i eksterijere , kao i za fontane.

U Hrvatskoj lončarenje je rijetko korištena vještina, umjetnici keramike gotovo isključivo izrađuju ručno modelirane forme, a rijetki primjerci lončara postaju iz dana u dan sve rjeđi. Zato škole učenike usmjerenja Keramički dizajner učenicima prenose znanja i vještine rada na kolu radi očuvanja tradicijskih obrta i baštine.

Zanimljivo je da je lončarsko kolo jako popularno na području Amerike. Gotovo svi umjetnici - keramičari rade isključivo na njemu. To sam otkrila za vrijeme boravka i korištenja Fullbright stipendije na Dellgado Comunity Collegue u New Orleansu. Tamo sam studente podučavala ručnom modeliranju gline, na temu hrvatske povijesne baštine. Ti studenti su se po prvi puta susreli sa ručnim modeliranjem premda ih je većina znala vještinu vrtenja na lončarskom kolu.

Kod nas postoje također Oblikovne likovne radionice koje mogu učenicima prezentirati i naučiti ih radu na kolu za one učenike koji nemaju tu mogućnost u školama.

MODELIRANJE GLINOM

I. UVOD

Modeliranje glinom jedna je od najstarijih oblika likovnog stvaranja koje je započeto sa evolucijom ljudskog roda. Od paleolitika i mezolitika i neolitika čovjek je sakupljao plodove zemlja te ih spremio u suhim glinenim posudama, koje je radio od materijala kojeg je imao i izobilju svojih prvih nastambi: pećina i sojenica koje su mahom feile pored velikih rijeka gdje prevladava glineno tlo.

Otkrićem vatre čovjek je spoznao da materijal - suha glina mijenja svoje svojstvo, promjeni čvrstoću i boju. To otkriće je značajno u povijesti keramičkog modeliranja jer se nakon toga u posudama mogla i kuhati hrana. Osim posuda ljudi su oblikovali i figurice, minijaturene skulpturice koje su imale simboliku zavjetnih i pogrebnih značenja. Najpoznatije iz Neolitika su figurice „Venera”. Te figurice su imale naglašene dijelove tijela: grudi i stomaka, spolovila, kao znak plodnosti, koju je tadašnji čovjek očekivao od godine, zemlje, lova i plemena. Modeliranje glinom je imalo razvojnu fazu u svim povijesnim razdobljima sve do današnjih dana, a razvijao se u dva smjera:

- primijenjenom u kojem je keramičko modeliranje i
- kiparsko modeliranje.

2. KERAMIČKO MODELIRANJE

Keramičkim modeliranjem u ovom tekstu, podrazumijevamo ručnu izvedbu volumena, bez upotrebe strojeva ili tehnika multipliciranja u gipsanim kalupima.

Keramičko modeliranje ima svoja pravila i zakonitosti koje se moraju poštovati jer u protivnom materijal reagira neželjenim rezultatom. Te zakonitosti su:

- debljina plohe mora biti ujednačene debljine da se predmet ne krivi i ne puca u sušenju zbog stvaranja unutarnje sile u materijalu
- materijal je plastičan i potrebno je poznavati tehniku postupne izrade da ne dođe do urušavanja, kao i način lijepljenja i spajanja elemenata
- potrebno je poznavati osnove tehnologije materijala, od modeliranja preko sušenja, pečenja, glaziranja i načina ukrašavanja površine.

U keramičkom modeliranju imamo najčešće tehnike:

- a - oblikovanje valjčićima,
- b - oblikovanje plohama

c - mogućnost dubljenja nakon što predmet izmodeliramo u punoj glini radi dobivanja šupljeg volumena i ujednačavanja debljine stijenke

2.1. Oblikovanje valjčićima

- prvo izvaljamo podlogu debljine 1. cm. iz koje izrežemo dno ili stopu oblika koji želimo raditi. To može biti krug, oval, ili kvadrat. Rubove tog izvađenog oblika blago izgrebemo da bude hrapav i na njega nanosimo ljepilo koje zovemo šliker. Šliker je ista ta glina sa kojom radimo razmućena u vodi na gustoću smjese za palačinke ili razmućenog vrhnja.

- Potom oblikujemo valjčiće debljine 6- 9 mm. (U početku oni mogu biti deblji a sa praksom ćemo ih stanjivati.) Valjčić utiskujemo kroz šliker u rubni dio podloge te mu unutarnji dio blago spajamo sa dnom. Isti postupak činimo i sa vanjske strane. Idemo potom na drugi nivo sa novim valjčićem i ovaj puta ga samo utiskujemo u donji bez šlikera. Poravnavamo prvo sa prstima površinu sa unutarnje strane pa sa vanjske napinjemo površinu da

se stopi sa predhodnom. I tako valjčić do valjčića idemo u visinu i modeliramo koru, vanjski volumen oblika koji smo skicirali i poželjeli načiniti. U koliko nam je potrebno da se forma širi prema van, valjčiće polažemo prema van, ako se forma uzi valjčiće stavljamo prema unutra, a za okomitu vanjsku liniju stavljamo ih ravno jedan na drugi. Važno je svaki valjčić zagladiti pa potom krenuti dalje na slijedeći jer nam to daje čvrstoću u donjem dijelu. Za zagladivanje si možemo pomoći sa karticama, drvenim alatkama, spužvicama. Potrebno nam je da imamo i nožić, žicu za rezanje gline ili ribarski konac - flaks, krpu na kojoj valjamo i valjak. Puno toga iz kuhinjskog pribora može biti na pomoći.

2.2. Oblikovanje plohami

- primjenjujemo kod modeliranja volumena sa ravnim stranicama. Nakon što nacrtamo skicu željenog volumena, osobno zahtijevam da se iskroje stranice tog oblika u zadanoj visini na papir. Tek tada idemo u rad sa glinom. Glinu razvaljamo drvenim valjkom za tijesto na željenu debljinu. Ako radimo u nekom ateljeu to možemo i strojem za pravljenje ploha. Na takvu podlogu polažemo naše iskrojene papire i po njima režemo podlogu koju potom ostavimo da se malo prosuši. Tek tada je sa šlikerom spajamo po rubovima koje smo predhodno blago izgrebali. Radi pojačanja spoja stranica dodajemo sa unutarnje strane po spojevima valjčić koji blago utisnemo i razvučemo mu rubne dijelove na obje stranice i zagladimo ga dok se ne stopi sa podlogom.

2.3. Tehnika izdublivanja

podrazumijeva da smo prvo načinili puni volumen željenog oblika, te ga potom prerezali na dva dijela i izvadili alatkom višak gline sve dok nismo dobili ujednačenu debljinu stranice do npr. 1. cm. Debljina stranice ovisi od veličine oblika. Ako je to veći oblik moguće je da stranica bude i puno deblja. Očišćene dvije polovice od viška materijala se na mjestu reza blago ohrapavi i namaze šlikerom i spoji, a spoj se zagladi sa obje strane ili samo vanjske ovisno o obliku.

3. KIPARSKO MODELIRANJE

Modeliranje glinom u kiparstvu predstavlja jedan od osnovnih načina modeliranja u kiparstvu. Svaka brončana skulptura je bila prvotno načinjena od gline u kojoj se poznao potez prsta autora. Mnogi kipari su radili i konačne skulpture u terakoti, što znači da su izmodelirali željeni volumen i tehnikom izdublivanja sveli ga na debljinu stjenke koja je mogla držati skulpturu. Takve skulpture susrećemo od najranijih dana ljudske civilizacije u figuricama, u kineskim 8000 vojnika u grobnici posljednjeg kineskog Cara u Xi yangu, terakotnih figura na etruščanskim sarkofazima, renesansne terakote „Oplakivanje Krista” od Niccolo dellArca do današnjih dana suvremene umjetnosti kao i hrvatskih kipara npr. Luje Bezzeredija, čije terakotne skulpture su u Muzeju grada Čakovca u Starom gradu.

4. ZAKLJUČAK

Modeliranje glinom je bilo i biti će prisutno u oblikovanju likovnih djelatnosti i čini dio suvremene umjetnosti, bez obzira da li se radilo o primijenjenoj umjetnosti ili „ fine arts”. Koristiti će ga umjetnici, studenti umjetnosti, učenici umjetničkih škola i učenici u osnovnim školama.

Učenici kroz modeliranje glinom razvijaju motoričke vještine, izoštravaju svoju opažanje, utjelovljuju svoje ideje i to ih čini kreativnim u svijetu treće dimenzije i stoga “vrlo je važno da učenici imaju modeliranje~grmom u školHJLda im se organizira terenska nastava u oblikovnim likovnim radionicama da iz svojih dvodimenzionalnih crteža i skica stvore novu dimenziju.

MODELIRANJE GLINOM NA TEMU „GRAD”

radionica

Uvod:

27. kolovoza u 9.00 održati će se uvodni teoretski dio i upoznavanje od strane Agencije za likovno obrazovanje.

Od 10,00 kreće se u pojašnjavanje teme grada - od strane ravnatelja Z. Pazmana.

Izvedbom makete grada na temelju skice, koje je utjelovljenje svakog arhitektonskog ostvarenja današnjice.

Nakon toga polaznici se upoznaju sa sistemom rada i zadatkom kako ostvariti cilj - izvedba makete na kvadratnoj podlozi koja u osnovi čini geometrijsku kompoziciju koja može biti položena vodoravno i okomito na zidu.

PRAKTIČNI RAD

Polaznici prvo izrađuju skicu tlocrta svoje likovne vizije grada na zadanoj kvadratnoj podlozi. Ta skica treba sačinjavati geometrijske elementa koje će oni načiniti. Naprosto zamisliti će ptičiju perspektivu i vidjeti tlocrt. Takva skica će biti dvodimenzionalna u tlocrtu. U bokocrtu će polaznici odrediti visine zadanih oblika, isto i s prednje strane. Po završetku skica pristupiti će se praktičnom radu u tri grupe koje će biti brojčano podjednake.

- prva će raditi na ručnom modeliranju elemenata tehnikama valjčića i sastavljanje ploham uz pomoć šlikera. Uz korištenje stroja za izradu ploha svaki sudionik će izvesti i formu ploham uz uputu mentora.

Cilj je da polaznici spoznaju kroz jednostavne oblike načine modeliranja.

- Druga grupa će pokušavati raditi valjkaste oblike na lončarskom kolu koje odgovaraju željenoj skici. Na taj način će se polaznici upoznati sa naizgled jednostavnom tehnikom ali vrlo zahtjevnom. Uz pomoć mentorice svatko će uspjati izvrtiti valjkaste oblike zadanog promjera.

- treća grupa će izrađivati dekorativne oblike koji upotpunjavaju maketu npr. Vodu, valove, drveće, park, i slično izvodeći graviranje na oblikovanim oblicima. Takođe će imati priliku vidjeti kako se kveča polukugla, i kako se ista može ljevati pa potom gravirati. Cilj je da se upoznaju polaznici i sa dekorativnim tehnikama.

IZMJENA GRUPA.

Rad je zamišljen da se radi u tri termina pa će se grupe izmjenjivati kako bi se svaki od polaznika upoznao sa sve tri izvedbe.

Paralelno sa izvođenjem radova i podukom oko izvedbe svih elemenata, polaznicima će se predavati sve o modeliranju kao tehnicima i mogućnostima modeliranja, o lončarenju, kao i ljevanju i kvečanju elemenata, te njihovog dekoriranja.

Zadnji sat polaznici će spojiti sve elemente prema skici na kvadratnu podlogu i tako načiniti pretvorbu ka trodimenzionalnosti njihove vizije.

Zadatak je da se svatko od polaznika izrazi na što likovniji način, te da završna -geometrijska kompozicija rezultat toga.

Svi radovi će zadnjih pola sata biti izloženi u radnom prostoru kako bi se uživalo u razigranosti i maštovitim rješenjima polaznika.

ZAKLJUČAK

Polaznici će kroz ovu radionicu ovladati osnovnim tehnikama keramičkog oblikovanja, a u zadanoj temi Grad u kojoj će od skice do makete izraziti svoju likovnost kroz maštu i sklad kompozicije. Svi radovi na kraju će biti povezani, naprosto spremni za izložbu. Ovom radionicom će se moći motivirati nastavnici da preirestru svoje kolektive nastojanje da potiču učeničku maštu daje ostvare od skica do trodimenzionalnog otjelovljenja.

Učenici će ovim putem biti poticani da razvijaju maštu, percepciju, ovladaju vještinama i spoznaju put ostvarenja sebe kroz svoj kreativni rad uz estetske vrijednosti.